
Autoritet Crkve u pitanjima vjere i čudorednosti

Ivan Kešina, Split

UDK: 262.8

Stručni rad

Sažetak

Autor istražuje na koji način je autoritet Crkve mjerilo i norma religiozno-čudorednog djelovanja i življenja kršćana. Riječ je o ovlasti crkvenog učiteljstva da poruku vjere naviješta te tumači njezinu primjenu na čudoredni život u svjetlu Duha Svetoga.

U prvom poglavlju raspravlja se o autoritetu Crkve u pitanjima vjere, koji se izvodi iz apostolske službe, kojoj u temelju leži, kako je prepoznatljivo iz samog imena, poslanje. Autoritet apostolâ je autoritet poslanikâ koji prenose poruku u ime Onoga koji ih je poslao.

U drugom poglavlju riječ je o autoritetu Crkve u čudorednim pitanjima. Naime, poruka vjere nije bez bitne sveze s čudorednim životom. Poruka koju kršćanin vjerom prima, da bi bila vjerodostojno svjedočena, trebala bi biti aplicirana u čudorednom životu. To bi trebalo značiti da, osim sadržaja vjere u koje vjernik treba vjerovati, također i naučavanje Crkve o čudorednom življenju pripada cjelovitosti kršćanskog življenja. U tom smislu, iziskuje crkveno učiteljstvo za sebe ovlasti u pitanjima vjere i morala.

Duh vremena, koji karakteriziraju diktatura relativizma, situacijska etika, dinamički moral i globalna etika, tj. "nova paradigma", negativno je utjecao i na razvoj kršćanske moralne teologije, što je vrlo važan razlog najveće zabrinutosti papâ, osobito u razdoblju od pape Pavla VI. do Benedikta XVI., što je na osobit način izrazio Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Veritatis splendor*.

Iz vjernosti prema Božjoj objavi, a onda radi čovječanstva općenito, kao i svakoga pojedinog čovjeka, Crkva, koja nije začetnica moralnog zakona: ni naravnog, a ni evanđeoskog zakona, ne može o njemu ni samovoljno odlučivati. Ona je samo njegova čuvarica i tumačiteljica i nikad joj neće biti slobodno proglasiti dopuštenim ono što nije dopušteno.

Uvod

U svijetu koji se sve više globalizira na društveno-političkom, gospodarskom znanstveno-tehnološkom i kulturnom planu, suvremeni čovjek postao je preosjetljiv za zapovijedi i zabrane ili bilo koji autoritativni nastup ili zahtjev, uključujući i Božji i crkveni. Pojmove zapovijedi i zabrana zamijenio je pojam ponude. Na svim područjima života susrećemo same ponude: u prehrani, u odijevanju, odgoju, školi, braku, u intimnoj sferi, športu, turističkim putovanjima, religijama, itd.

U već spomenutoj globalizaciji govori se o potrebi nove globalizirane, univerzalne etike ili tzv. "nove paradigme" čiji bi cilj bio stvoriti zajednički okvir za ponašanje koji bi otkrio temeljna etička načela za globalno društvo u nastajanju.¹ Ta nova etika neovisna je o dogmama i naravnom zakonu. Znakovito je da se čovjek najčešće poziva na narav kao nešto što ga ispričava, a ne kao na nešto što zahtijeva i obvezuje, o čemu K. Wojtyła u svom djelu *Temelji etike* kaže: "Reći da narav obvezuje, da narav u čovjeku potiče određenu dužnost, to bi moralo izazvati veoma korjenite promjene u teoriji kao i u praksi. Čovjek bi morao sebe doživjeti ne samo kao slučajno oblikovano tvorivo, već puno više kao stvaratelj samog sebe koji je svjestan svojih mogućnosti. To, pak, često biva neugodno. Bijeg pred naravnim zakonom je obično bijeg pred osobnošću jer o njoj se u skolastici kazalo da je *sui iuris*."²

Mentalitet "nove paradigme" kao da pothranjuje bespomoćnost čovjeka koji često više ne zna tko je, odakle dolazi i kamo

---

¹ Usp. R. Rimić, *Rada li se nova etička paradigma?*, Glas Koncila (br. 31), 5. kolovoza 2007., str. 11.

² K. Wojtyła, *Temelji etike*, Verbum, Split, 1998., str. 49.

ide. Zahtjevi za tolerancijom, što je često pseudotolerancija, čija značajka je ugnjetavanje slabijega od strane jačega, potiskivanje istine većinom, pluralizmom itd., izazvali su krizu oko istine. Slično se može reći i za slobodu. A kad se sloboda odijeli od istine, pojedinci gube svoje moralno usmjerenje, negiraju se univerzalne i nepromjenljive moralne norme, koje su u službi osobe i društva, a na scenu stupa relativističko poimanje morala. Imajući u vidu ideologiju individualizma, koja je povezana s pragmatičko-utilitarističkim i permisivno-hedonističkim mentalitetom, J. Ratzinger je u svom govoru održanom prije ulaska kardinalâ u konklave (18. travnja 2005.) iz kojih je izišao kao papa Benedikt XVI., među ostalim rekao: "Nastaje jedna diktatura relativizma koja ne priznaje ništa kao konačno i koja dopušta da kao zadnja mjera vrijedi samo vlastito Ja i njegova pohota."³ Ta je diktatura prisutna kako u pitanjima spoznaje istine tako i u pitanjima moralnog reda.

Kad je riječ o vjernicima, članovima Crkve, od njih se od strane Crkve traži identificiranje sa svim crkvenim smjernicama za najrazličitija pitanja života, a osobito identificiranje s ćudorednim smjernicama i naukom Crkve. Međutim, mnogo je znakova s područja crkvenog života koji ukazuju da je mnoge službenike Crkve, kao i vjernike laike zahvatila kriza identificiranja s Crkvom, što nužno vodi u krizu lojalnosti prema Crkvi. Sve je raširenije mišljenje "koje dovodi u sumnju unutarstvu i nerazdjeljivu povezanost što međusobno spaja vjeru i moral, kao da se samo u odnosu prema vjeri mora odlučiti o pripadanju Crkvi i o njezinu unutarstvom jedinstvu, dok bi se na području morala mogao podnositi pluralizam mišljenja i ponašanja, prepuštenih subjektivnoj individualnoj savjesti ili različitosti društvenih i kulturnih okolnosti".⁴

³ M. Posselt, (Hrsg.), *"Ich vertraue auf euch". Benedikt XVI. Die Predigten und Reden zum Beginn des Pontifikats*, Langenmüller, München, 2005., str. 49.

⁴ Ivan Pavao II., *Veritatis splendor, (Sjaj istine), Enciklika o nekim temeljnim pitanjima moralnog naučavanja Crkve*, (u daljnjem tekstu – *Veritatis splendor*), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., 4.

U tom ozračju, kad se, općenito promatrano, gotovo nimalo ne drži do autoriteta, postavlja se pitanje o autoritetu Crkve i crkvenog učiteljstva: Mogu li Crkva i smjernice koje ona naviješta biti norma za religiozno-čudoredna djelovanja? Ovdje je riječ o ovlasti i poslanju Crkve da propovijeda i naviješta poruku vjere i njezinu primjenu na čudoredni život vjernika, te da je tumači u svjetlu Duha Svetoga, kao i o slaganju vjernika s učiteljskim uputama i izjavama Crkve.⁵

Stav ljudi općenito, kao i ljudi u Crkvi, o crkvenoj učiteljskoj ulozi vrlo je raznolik. Mnogi vjernici imaju povjerenja u Crkvu, slažu se s njezinim izjavama i naučavanjem i prihvaćaju ih. Nasuprot tome, nije mali broj članova Crkve koji se prema samom crkvenom učiteljstvu i prema njegovu naučavanju odnose kritički i indiferentno ili ga, u nemalom broju slučajeva, odbijaju. To odbijanje osobito dolazi do izražaja u shvaćanju da ono što Crkva kaže ne može biti mjerilo i norma religioznog i čudorednog ponašanja. Prema takvom stajalištu jedina je norma ponašanja uvijek nanovo zadobiveni uvid svakog pojedinca. "Napetost između zahtjeva crkvenog autoriteta da, u stvarima vjere i čudorednosti, daje obvezujuće izjave i zahtjeva od kršćana da o svom životu iz vjere mogu odgovorno donositi odluke na temelju suda vlastite savjesti, stvara u naše vrijeme u Crkvi i u javnosti nemir i nesigurnost."⁶ U ovom radu analizira se autoritet Crkve upravo u pitanjima vjere i čudorednosti.

1. AUTORITET CRKVE U PITANJIMA VJERE

Božji govor čovjeku doživio je svoju kulminaciju u njegovoj Riječi, drugoj Božanskoj osobi, Isusu Kristu, koji je utemeljio svoju Crkvu i dao joj zadaću, ovlast i poslanje da poruku objave

---

⁵ Usp. Drugi vatikanski koncil, *Dogmatska konstitucija Lumen gentium (Svjetlo naroda) o Crkvi*, (u daljnjem tekstu – *Lumen gentium*), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ³1980., 25.

⁶ Die Deutsche Bischofskonferenz (Hrsg.), *Katholischer Erwachsenen-Katechismus – Leben aus Glauben*, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1995., str. 112.

ili nauku vjere vjerno čuva, posreduje i obvezujuće razlaže. U tom duhu govori Crkva u dokumentu *Lumen gentium* kad kaže: “Krist, Jedini posrednik, ustanovio je na ovoj zemlji i neprestano uzdržava svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, ufanja i ljubavi, kao vidljivi organizam, po kojoj na sve razlijeva istinu i milost. Ali, društvo sastavljeno od hijerarhijskih organa i mistično Kristovo Tijelo, vidljiv zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva koja već posjeduje nebeska dobra, ne smiju se smatrati kao dvije stvari, nego one tvore jednu složenu stvarnost, koja je sastavljena od ljudskog i božanskog elementa. Stoga se ona ne malom analogijom uspoređuje s misterijem utjelovljene Riječi. Jer kao što božanskoj Riječi uzeta narav služi kao živi organ spasenja, s Njom nerazrješivo sjedinjen, na sličan način društveni organizam Crkve služi Kristovu Duhu, koji je oživljuje, za rast tijela.”⁷

Integrirajuće razumijevanje učiteljske službe u Crkvi događa se u jednom komunikativnom procesu u kojemu svi vjernici imaju udjela, ovisno o milosnim darovima i ljudskim mogućnostima. Kršćanima u obavljanju njihovih svjetovnih zadaća i poziva Drugi vatikanski koncil pridaje ne samo osobite zadaće nego i osobitu kompetenciju u svjedočenju i življenju vjere. Naime, “Gospodin želi da svoje Kraljevstvo širi i po laicima, ... Vjernici, dakle, moraju spoznati unutarnju narav, vrijednost i uređenje svega stvorenja na slavu Božju i jedni druge pomagati i svjetovnim djelima na svetiji život, tako da se svijet prožme Kristovim duhom i da u pravednosti, ljubavi i miru uspješnije postigne svoju svrhu. Svojom kompetentnošću u profanim strukama i svojom aktivnošću, iznutra uzdignutom Kristovom milošću, neka snažno rade da po određenju stvoriteljevu i rasvjetljenju njegove Riječi, ljudskim radom, tehnikom i kulturom poljepšaju stvorena dobra na korist svih ljudi uopće... Tako će Krist po članovima Crkve svojim spasonosnim svjetlom sve više i više rasvjetljivati cijelo ljudsko društvo.”⁸

---

⁷ *Lumen gentium*, 8

⁸ *Lumen gentium*, 36.

Po primljenim sakramentima, osobito po sakramentima krštenja i potvrde, vjernici su osposobljeni i pozvani poruku vjere sve dublje promišljati, shvaćati i u životnoj praksi je ostvarivati. To bi moglo značiti da se unutar Crkve ne može govoriti o nekoj za nekoga rezerviranoj spoznaji. I od onih vjernika laika koji nisu nositelji službi u Crkvi, dolaze nerijetko dragocjeni impulsi koji su ne samo kritički intonirani, nego se mogu smatrati proročkima.

Osobiti položaj i zadaća u spomenutom komunikativnom i spoznajnom procesu pripadaju teologiji, odnosno teolozima. Oni nastoje tumačiti i učiniti pristupačnom vjeru Crkve, osobito naučavanje i izjave crkvenog učiteljstva, kojemu služe na način da u svom znanstvenom radu uzimaju u obzir iskustva i svjedočanstva vjernika, kojih se crkveno učiteljstvo ne može odreći, kao što teologija sa svoje strane osjeća obvezu vjernosti crkvenom učiteljstvu. Svijest o vlastitoj funkciji i zadaći teologije, kao i o zadaći crkvenog učiteljstva, pomaže objema stranama da iskrenim dijalogom rješavaju konflikte i nejasnoće.⁹ Pri tome se ne smije zaboraviti da je, kako tvrdi Koncil, “zadaća vjerodostojno tumačiti pisanu i predanu riječ Božju povjerena samo živom crkvenom učiteljstvu: ono to dostojanstvo vrši snagom imena Isusa Krista”.¹⁰

Autoritet Crkve u pitanjima vjere na osobit se način odnosi na rimskog prvosvećenika i biskupe, koji su autentični, Kristovom vlašću obdareni učitelji koji povjerenom im narodu propovijedaju vjeru koju treba vjerovati i u životu primjenjivati.¹¹ Riječ je o *redovitom i općem učiteljstvu* “Pape i biskupa koji su s njime u zajedništvu, uči vjernike istini koju treba vjerovati, ljubavi koju treba vršiti i blaženstvu kojemu se

---

⁹ Opširnije usp. A. Riedl, *Lehramt*, u: H. Rotter, G. Virt (Hrsg.), *Neues Lexikon der christlichen Moral*, Tyrolia Verlag, Innsbruck-Wien, 1990., str. 424-429; N. Schiffers, *Autorität/Macht*, u: P. Eicher (Hrsg.), *Neues Handbuch theologischer Grundbegriffe*, Band I., Kösel Verlag, München, 1984., str. 96-109.

¹⁰ Drugi vatikanski koncil, *Dei verbum. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ³1980., 10.

¹¹ Usp. *Lumen gentium*, 25.

treba nadati”.¹² Autoritet Crkve i njezinog Učiteljstva temelji se na apostolskoj službi, na čemu počiva poslanje koje su apostoli dobili od svoga Učitelja Isusa Krista. Dakle, apostoli i njihovi nasljednici ne vrše svoju službu i autoritet u svoje ime. Njihov autoritet zapravo je autoritet poslanikâ, koji u ime onoga koji ih je poslao prenose njegovu poruku. Istinski nositelj autoriteta Crkve bio je, jest i ostaje Isus Krist, koji je po svom Duhu trajno prisutan u Crkvi. Zadaću tumačenja moralno-etičkih propisa, koji se moraju vjerno čuvati i trajno aktualizirati u različitim kulturama tijekom povijesti, Isus je povjerio Petru, ostalim apostolima i njihovim nasljednicima, uz osobitu pomoć Duha istine. Apostoli su od početka Crkve, na temelju svoje pastirske odgovornosti, bdjeli nad ispravnošću moralnoga ponašanja kršćana, kao što su bdjeli nad čistoćom vjere i nad prijenosom božanskih darova putem sakramenata.

Najviši stupanj sudjelovanja u Kristovu autoritetu zajamčen je karizmom nezabludivosti Petra i njegovih nasljednika, koja se “odnosi samo na one stvari koje se nalaze u izvorima božanske objave”,¹³ a proteže se i na sve dijelove nauke, uključujući i moral, bez kojih se spasonosne vjerske istine ne mogu čuvati, izlagati niti opsluživati. Tako je autoritet i primat Petru obećan u trenutku kad je prepoznao u Isusu Sina Boga živoga, a Isus mu kaže: “Blago tebi Šimune, Jonin sine, jer tebi to ne objavi tijelo i krv, nego Otac moj nebeski. A ja tebi kažem: Ti si Petar – Stijena, i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju, i Vrata pakla neće je nadvladati. Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskog, pa što god svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima, a što god razriješiš na zemlji bit će razriješeno i na nebesima.” (Mt 16, 17-19).¹⁴ “Ovo Isusovo obećanje nije jamstvo povijesnoj i zemaljskoj Crkvi da će ići od uspjeha do uspjeha, nego obećanje da će oni koji se uključuju u mesijansku zajednicu i u njoj ustraju, neizgubivo posjedovati život.”¹⁵

¹² Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 2034.

¹³ *Lumen gentium*, 25.

¹⁴ O obećanju primata Petru opširnije usp. M. Zovkić, *Crkva kao narod Božji. Katolička ekleziologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976., str. 254-259.

¹⁵ *Isto*, str. 257.

Podjeljivanje primata događa se kad uskrsli Krist, kod ukazanja na Galilejskom jezeru, tri puta pita Petra da li ga ljubi, te mu nakon njegova pozitivnog odgovora povjerava brigu nad svojim stadom, nad jaganjcima i ovcama. (Usp. Iv 21, 15-17). Isus, dobri Pastir, spašava svoje ovce, sabrane u jedno stado. On za njih žrtvuje vlastiti život kako bi njegove ovce imale život u izobilju. Zato Krist, pretkazujući Petru njegovo buduće mučeništvo, kaže: "Slijedi me!" (Iv 21,19). Zato je i Petru poći Učiteljevim stopama ne samo dajući svoj život već i dijeleći vječni život svojim ovcama, kako ne bi nikad propale. Petar koji je postao Stijena, Kamen živi, slijedi Krista. On je pastir koji ima vlast vjernike primati u Crkvu i priopćavati im božanski život, čime je otpočeo zadaću koja je za Crkvu bitna. On je istinski Kristov namjesnik, u čemu je njegovo poslanje i njegova veličina. Važno je pripomenuti da kao što sam Isus slikom o sebi kao dobrom pastiru ne govori u terminima vlasti i eventualne nesposobnosti ovaca, nego svoje ljubavi, tako će i Petrova služba biti ponajprije služba ljubavi.¹⁶

Budući da je upravo poruka vjere ona koju Crkva treba dalje predati, ovlast crkvene službe odnosi se u prvom redu na pitanja vjere. Iskonska zadaća Crkve je čuvanje i propovijedanje poklada vjere. Naime, uskrsli Krist poslao je apostole da propovijedaju evanđelje svim narodima, da ih učine njegovim učenicima, da u njegovo ime otpuštaju grijeha ili ih zadržavaju te tako olakšavaju ljudima ulazak u kraljevstvo nebesko. Već u prvoj Crkvi bilo je razvidno da je u vjerskim zajednicama nužno potreban autoritet u koji se vjernici mogu pouzdati. U prvim crkvenim zajednicama Novoga zavjeta autoritet Crkve dolazio je do izražaja ne samo u svjedočenju vjere sa sviješću o ovlasti i poslanju koje je dobila od Učitelja, već i u pojašnjavanju nesporazuma, čime su se izbjegavale opasnosti od skretanja u krivovjerja. Dakle, sa zadaćom naviještanja i svjedočenja vjere neizbježno je povezana zadaća razlučiti istinito od pogrješnog i krivog. Prema načinu kako se u najranijem kršćanstvu manifestirao autoritet Crkve, može se prepoznati njegova dvostruka uloga: Polazeći od njezine proročke zadaće,

---

¹⁶ Usp. *isto*, str. 260.

ona mora u svakom vremenu povijesti prenositi i naviještati poruku vjere, onako kako je sadržana u Objavi, svim narodima i do na kraj svijeta. S druge strane, crkveni autoriteti su imali obvezu budno paziti da se spriječe krivotvorenja evanđelja. U izvršavanju te zadaće važno je bilo očuvanje identiteta Crkve, kojoj je obećan ostanak u istini do kraja vremena. U svemu tome, a osobito za trajni boravak u istini, Crkvi je zajamčena pomoć i potpora Duha Svetoga. (Usp. Iv 16, 7-14).

2. AUTORITET CRKVE U ĆUDOREDNIH PITANJIMA

Vjerničko prihvaćanje onoga što nam Bog o samom sebi priopćuje, događa se u punoj mjeri samo ako čovjek na to odgovara unutarnjim duševnim raspoloženjem i otvorenošću te svojim izvanjskim djelovanjem i življenjem. Vjera se ne može vjerodostojno svjedočiti, a da se, primjereno tome, vjerodostojno ne živi i ne djeluje. U životu kršćana vjera bi trebala biti vidljiva, trebala bi se kod vjernika osjećati. Od samog početka svojega naviještanja Isus Krist poziva svoje slušatelje na obraćenje i vjeru.¹⁷ Novi život i novi pogled na svijet u svjetlu vjere dvije su strane iste medalje. Dakle, poruka vjere nije bez bitne sveze s ćudorednim životom, odnosno, življena vjera je uvijek vjera nade i u ljubavi djelatna vjera, kao što Pavao kaže: "Jer mi pod vodstvom Duha na osnovi vjere očekujemo nadu opravdanja. Uistinu u Kristu Isusu nema vrijednosti ni obrezanje ni neobrezanje, nego vjera koja očituje svoju snagu ljubavlju." (Gal 5,5-6). Poruka koju kršćanin vjerom prima, trebala bi biti aplicirana u ćudorednom životu (*fides credenda et moribus applicanda*). To bi trebalo značiti da osim sadržajâ vjere u koje vjernik treba vjerovati, i naučavanje Crkve o ćudorednom življenju pripada cjelovitosti kršćanskog življenja. U tom smislu, Učiteljstvo Crkve, kako to oba vatikanska koncila jasno objašnjavaju, zahtijeva za sebe ovlasti u pitanjima vjere i

---

¹⁷ Nakon što je Ivan bio zatvoren, dođe Isus u Galileju gdje je propovijedao Radosnu vijest Božju. Govorio je: "Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!" (Mk 1,14-15).

morala (*doctrina de fide vel moribus*).¹⁸ Shodno tome propituje i odlučuje Kongregacija za nauk vjere kako pitanja vjere, tako i pitanja čudorednosti i morala. Konačno, prema riječima Drugoga vatikanskog koncila, moralna teologija treba se, kao i ostali teološki kolegiji, predavati “u svjetlu vjere pod vodstvom crkvenog učiteljstva”.¹⁹

Dakle, Crkva, koja je, kako kaže sv. Pavao, “stup i tvrđa istine” (1 Tim 3,15), primila je Kristovu zapovijed da tu spasonosnu istinu naviješta, kako u pitanjima vjere, tako i u pitanjima čudorednosti. Zaduženi da propovijedaju evanđelje, apostoli su od početka Crkve, “na temelju svoje pastirske odgovornosti, *bdjeli nad ispravnošću ponašanja kršćana*, na isti način kako su bdjeli nad čistoćom vjere i nad prijenosom božanskih darova putem sakramenata”.²⁰ Prvi kršćani razlikovali su se od pogana ne samo po svojoj vjeri nego i po svjedočenju svojega moralnog ponašanja, nadahnuta Novim zakonom. U svjetlu rečenoga može se reći kako “Crkvi pripada da uvijek i svugdje naviješta moralna načela, pa i o društvenom poretku, i da donosi sud o bilo kojim ljudskim stvarnostima kad god to traže osnovna prava ljudske osobe ili spasenje duša”.²¹ Nadležnost Crkve proteže se na odluke u području čudorednog života, koje imaju izravan odnos prema istini evanđelja, tako da se na njima može očitati prihvaćanje ili odbijanje biblijske poruke.

Kroz povijest se događalo, a i danas se može dogoditi da ponašanje pojedinih vjernika ne odgovara svjedočanstvu za evanđelje. Ovdje je zahtjevna služba pastirâ, koji trebaju opominjati, podizati i uspravljati te pomagati da takvi vjernici nađu pravi put, kako to sv. Pavao čini u Poslanici Rimljanima (usp. Rim 12,1-2). Međutim, ako ponašanje pojedinih vjernika ostaje usmjereno protiv volje Božje ili ustrajava na krivim stajalištima, moglo bi u zajednici stvoriti pomutnju i nanijeti Crkvi velike štete. Sv. Pavao je u Korintu čak isključio jednog

---

¹⁸ Usp. DS 3074; *Lumen gentium*, 25.

¹⁹ Drugi vatikanski koncil, *Optatam totius. Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ³1980., 16.

²⁰ *Veritatis splendor*, 26.

²¹ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2032.

vjernika iz crkvene zajednice, jer je svojim nemoralnim ponašanjem teško opterećivao i sramotio zajednicu (1 Kor 5,1-5).

U svojim stajalištima o pitanjima čudorednog života Crkva se uvijek obraća slobodnoj volji i osobnoj odluci razuma koji je spreman slušati. Ona može naviještati istine koje su i sa stajališta razuma prihvatljive, jer upravo takvima dolikuje vjersko pristajanje i slaganje. Međutim, postoje mnoga područja stvarnosti gdje se nije došlo do konačnih rješenja. A upravo u području čudorednosti Crkva je sa svojim učiteljstvom uvijek na putu traženja rješenja, jer se javljaju i uvijek novi momenti o kojima je potrebno govoriti i kritički se prema njima opservirati. Uvijek je goruće pitanje kako živjeti, kako se vladati i djelovati!? Odgovor na to pitanje daje se imajući u vidu temeljne čudoredne principe, vrijednosti i norme, dakle, prema moralnim pravilima.

U tom kontekstu Crkva je pozvana da društvenoj zajednici daje čudorednu orijentaciju, uvijek vodeći računa o tome da i sama bude dostatno informirana o problemima i pitanjima koja su predmet istraživanja i rasprava, kako bi se mogla pokazati informiranim i iskrenim partnerom u dijalogu sa svijetom. Takva su npr. pitanja prava na život, prava na rad, pitanje gospodarske pravednosti, ekološke etike, bioetike, itd. Bioetička pitanja i problemi koji su na početku XXI. stoljeća tako aktualni da se o njima jednostavno ne može i ne smije šutjeti, nisu bili tako izraženi prije stotinu ili dvije stotine godina, da ne govorimo o daljoj prošlosti. Uostalom, genetika kao biološka disciplina počela se razvijati na prelasku iz XIX. u XX. stoljeće, otkrićem Mendeljejevih zakona, a svoj procvat doživljava u drugoj polovici XX. stoljeća i u naše dane, tako da se može reći kako je molekularna biologija znanost XXI. stoljeća. Zbog toga je prirodno i potrebno da se nemali problemi koji su povezani s tom znanostu, njezinom metodologijom i načinima kako dolazi do svojih rezultata analiziraju i s čudorednog stajališta.

Ako Crkva daje neki sud u stvarima vjere i morala, moraju ga vjernici primati i uza nj pristajati s religioznim poslušom. "Taj pak religiozni posluš volje i razuma treba da se na osobit način iskazuje autentičnom učiteljstvu Rimskoga Biskupa i kad ne govori 'ex cathedra'; tako naime da se njegovo vrhovno

učiteljstvo sa štovanjem priznaje i iskreno pristaje uz mišljenja od njega iznesena prema očitovanoj namjeri i volji njegovoj, koja se osobito vidi ili iz naravi dokumenata, ili iz čestog predlaganja iste nauke, ili iz načina izražavanja.”²²

Religiozno slaganje volje i razuma s naučavanjem Crkve uključuje daljnje kritičko promišljanje vjernika, a na osobit način teologa, u zajedništvu s Učiteljstvom Crkve. Nerijetko su, npr. rezultati znanstvenog istraživanja nedorečeni, pa se i u nastojanju oko čudorednih istina i utemeljenja konkretnih normi ne može uvijek isključiti manjkavost ili nedorečenost. “Ipak, bilo bi pogrešno iz toga zaključivati da bi se Učiteljstvo Crkve u svojim izjavama obično varalo. Zbog toga, smiju se sudovi o čudorednim pitanjima, koja se nalaze u području kompetencije Učiteljstva Crkve, dok se drugačije ne dokaže, smatrati ispravnima. Ipak, mogu kršćani, usprkos iskrenom nastojanju, pri prihvaćanju određenih naučavanja Crkve, imati ozbiljne poteškoće kako bi uklonili svoje sumnje.”²³ Upravo na tom području nerijetko se mogu javiti mnogi problemi i poteškoće, osobito u situacijama kad mnogi, a osobito kad je riječ o teozolima, koji bi trebali svoju misiju istraživanja i naučavanja vršiti u poslušnosti prema Učiteljstvu Crkve, u tome zakažu. O tome Katekizam Katoličke Crkve kaže: “U djelu naučavanja i primjene kršćanskog morala, Crkvi je potrebna požrtvovnost pastira, znanost teologa, doprinos svih kršćana i ljudi dobre volje. Vjerom i izvršavanjem Evanđelja pojedini ljudi stječu iskustvo života ‘u Kristu’ koji ih prosvjetljuje i osposobljuje da razabiru božanske i ljudske stvarnosti po Duhu Svetom. Tako se Duh Sveti može poslužiti i najneznatnijima da prosvijetli mudre i najuzvišenije u dostojanstvu.”²⁴

2.1. *Kriza moralne teologije*

Drugi vatikanski koncil pozvao je teologe da posvete osobitu pozornost “usavršavanju moralne teologije. Znanstveno

---

²² *Lumen gentium*, 25.

²³ Die Deutsche Bischofskonferenz (Hrsg.), *Katholischer Erwachsenen-Katechismus – Leben aus Glauben*, str. 117.

²⁴ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2038.

izlaganje tog predmeta treba temeljitije hraniti naukom Svetog pisma. Ona treba rasvijetliti uzvišeni poziv vjernika u Kristu i njihovu obvezu da u ljubavi donesu plod za život svijeta”.²⁵ U *Gaudium et spes* Koncil poziva teologe “da – poštujući metode i zahtjeve vlastite teološkoj znanosti – stalno traže prikladniji način kako da kršćansku nauku saopće ljudima svoga vremena; jedno je, naime, sam poklad vjere, ili vjerske istine, a drugo je način kako se one izražavaju, dakako u istom smislu i s istim značenjem”.²⁶ Ohrabreni poticajima Koncila mnogi su teolozi dali svoj prinos s korisnim promišljanjima vjerskih istina koje se vjeruju i primjenjuju u životu, približavajući ih senzibilitetu suvremenog čovjeka.

Međutim, upravo je razvoj kršćanske moralne teologije nakon Drugoga vatikanskog koncila, kad su se razvila i neka tumačenja kršćanskoga morala koja nisu sukladna naučavanju Crkve, jedan vrlo važan razlog najveće zabrinutosti papa, osobito u razdoblju od pape Pavla VI. do Benedikta XVI. Gorko iskustvo doživjeli su Pavao VI. i Ivan Pavao II. kad su se u vrijeme i nakon Drugoga vatikanskog sabora sve glasnije javljali oni koji su osporavali katoličko naučavanje o ljudskoj seksualnosti i ljubavi, osobito na planu kontracepcijskih sredstava, pozivajući se na slobodu savjesti, što često prerasta u “slobodu svojegljnosti”.

2.1.1. “Slučaj” enciklike *Humanae vitae*

U vremenu nakon II. vatikanskog sabora smatralo se da su koncilski oci svojim tekstovima o ljubavi i braku priveli kraju jednu važnu raspravu i tako omogućili jedno novo razdoblje. U vremenskom razdoblju prije objavljivanja enciklike *Humanae vitae*²⁷ kardinal K. Wojtyła organizirao je simpozij o moralnoj nedopustivosti kontracepcijskih sredstava, a rezultate simpozija proslijedio je papi Pavlu VI., čime je vjerojatno utjecao

²⁵ Drugi vatikanski koncil, *Optatam totius. Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika*, 16.

²⁶ Drugi vatikanski koncil, *Gaudium et spes*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ³1980., 62.

²⁷ Usp. Pavao VI., *Humanae vitae (Ljudski život). Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, ²1997.

na pisanje same enciklike, koju je papa Pavao VI. objavio 25. srpnja 1968. godine.

Pavao VI. bio je mišljenja da se mora usprotiviti mentalitetu i praksi vremena glede sprječavanja začeca, smatrajući da pitanje ljudske prokreacije treba "promatrati u svjetlu cjelovitog gledanja na čovjeka i na njegov poziv, koji nije samo prirodni i ovozemaljski već je nadnaravan i vječan".²⁸ Tjedan dana nakon njezina objavljivanja, Papa je Encikliku sam komentirao na općoj audijenciji u Castel Gandolfu 31. srpnja 1968. Prema njegovim riječima, enciklika "nije samo proglašenje negativnog moralnog zakona, tj. isključivanje svakog čina koji smjera da to rađanje učini nemogućim (br. 14), nego je prije svega pozitivno iznošenje bračnog morala u odnosu prema njegovu poslanju ljubavi i plodnosti, 'u svjetlu cjelovitog gledanja na čovjeka i na njegov poziv, koji nije samo prirodni i ovozemaljski već je nadnaravan i vječan' (br. 7). To je razjašnjenje jednoga temeljnog poglavlja osobnog, bračnog, obiteljskog i društvenog života čovjekova, ali nije cjelovito razrađivanje svega što se tiče ljudskog bića na području braka, obitelji, čestitosti ponašanja: to je neizmjerne polje na koje će se Crkveno Učiteljstvo možda moći i morati vratiti s obuhvatnijim organskim i sintetičkim planom. Ova enciklika odgovara na pitanja, sumnje, tendencije, o kojima se u posljednje vrijeme, kako svi znadu, vodila doista široka i živahna diskusija. Naša je doktrinarna i pastoralna funkcija time bila snažno zaokupljena".²⁹

Kao što je Papa pretpostavljao, nakon objavljivanja enciklike izbio je pravi prolom prosvjeda, pa i unutar Crkve, protiv Enciklike i Pape, koji su doveli do otpada mnogih svećenika, pa i ponekih biskupa, što je jako boljelo Pavla VI., a nakon njega i Ivana Pavla II. Papa Pavao VI. priznao je da mu je taj "osjećaj pribavio nemalo duhovno trpljenje" i da nikada ranije nije "breme svoje službe osjetio tako teškim kao u dotičnom slučaju"³⁰, ali je isto tako bio uvjeren da mora svoju odluku objelodaniti onako kako je ona oblikovana u toj Enciklici. No, dvojica papa znali su iz iskustva da će zbog ovog

---

²⁸ *Isto*, 32.

²⁹ *Isto*, 37.

³⁰ *Isto*, Dodatak, 38.

naučavanja biti često ismijavani, neshvaćani, te da će biti optuživani i za mnogo teže stvari, ali isto su tako znali da moraju pomoći svim onim marljivim i samozatajnim dušobrižnicima i katolicima laicima. Nakon što su veliki javni prosvjedi protiv *Humanae vitae* splasnuli, neki su se moralni teolozi dali na posao, kako s novom koncepcijom temeljnih postavki njihove znanosti “riješiti” problem kontracepcijskih sredstava. Naravno pravo bilo je, kao “biologističko” i cirkularnim zaključcima “zarobljeno”, odbačeno, savjest reformulirana i protumačena kao ona koja sama sebi stvara čudoredne norme, te ima odlučujuću ulogu prije bilo kakve objektivne norme moralnosti. Etika je postala ljudsko djelo (kao što je bilo koja sprava ili aparat), dakle predmet ljudskog iznalaženja.

Što se tiče autoriteta crkvenog učiteljstva i Pape, oni su ostavljeni kao “Potemkinova sela duha” ili kao kraljevstva u nekim demokracijama: zajamčen im je sjaj i blještavilo, ali više nemaju što reći o bitnim stvarima. Papi bi oni htjeli poručiti da smije govoriti samo argumentima i da se u argumentima sastoji njegov autoritet. Međutim, time se mitra sv. Petra nadomješta doktorskim šeširom. Pritom mnogi do danas nisu primijetili da se time do temelja dokida autoritet pape.

Nakon što se na navedeni način srušilo “staru kuću” moralne teologije, uspostavilo se novu “kuću” po imenu teleološke etike.³¹ Čarobna riječ je razborito odmjeravanje dobara (*Güterabwägung*), koja je bila u stanju riješiti sve “teške” slučajeve, pa je tako u pojedinim slučajevima bilo moguće i pobačaj smatrati ispravnom odlukom.³²

Nasuprot tome, Ivan Pavao II. smatrao je takav “novi moral” nečim što vodi u nemoral: “Nije više riječ o djelomičnim ili prigodnim osporavanjima, nego o stavljanju moralne

³¹ “Taj ‘teleologizam’ kao metoda iznalaženja moralnih pravila može se onda – prema terminologijama i pristupima posuđenim iz različitih misaonih struja – nazvati ‘konsekvencijalizmom’ ili ‘proporcionalizmom’. Prvi drži da mjerila ispravnosti određenog djelovanja proizlaze samo iz predvidivih posljedica učinjenog izbora. Drugi se, odmjeravajući vrijednosti i dobra za kojima se teži, više usredotočuje na omjer ustanovljen između dobrih i loših učinaka, vodeći računa o ‘većemu dobru’ ili o ‘manjemu zlu’, koji su uistinu mogući u pojedinoj situaciji.” *Veritatis splendor*, 75.

³² Usp. A. Laun, *Aktualni problemi moralne teologije*, str. 5-6.

baštine na globalni i sustavni ispit, utemeljen na određenim antropološkim i etičkim poimanjima. U njihovu se korijenu nalazi više ili manje skriven utjecaj misaonih struja koje završavaju tako da iz ljudske slobode iskorijene njezin bitni i sastavni odnos prema istini. Tako se tradicionalni nauk odbacuje kad se govori o prirodnom zakonu, o univerzalnosti i o trajnoj valjanosti njezinih propisa; jednostavno se smatraju neprihvatljivima neka moralna učenja Crkve; drži se da se i samo Učiteljstvo može umiješati u moralna pitanja samo da 'potakne savjest' i da 'predloži vrijednosti' kojima će se poslije svatko samostalno nadahnjivati u životnim odlukama i izborima."³³

Razlog takvom shvaćanju vidi Ivan Pavao II. upravo u krivom, od istine odijeljenom pojmu slobode, te u konačnici u gubitku odnosa prema Bogu. Ipak, on smatra da se ne možemo zaustaviti na izopačenoj ideji spomenute slobode. "Srcu proživljene drame suvremenog čovjeka treba dodati: *pomračenje smisla Boga i čovjeka*, tipično za društveni i kulturni kontekst u kojem prevladava sekularizam, koji sa svojim prodornim pipaljkama ne odustaje ponekad staviti na kušnju same kršćanske zajednice. Tko se pusti zaraziti tom klimom, lako ulazi u strašni začarani krug: gubeći smisao Boga, teži se i *gubljenju smisla čovjeka*, njegova dostojanstva i njegova života; u svoje vrijeme, sistematsko kršenje moralnog zakona, posebice u teškoj stvari poštivanja ljudskog života i njegova dostojanstva, proizvodi jednu vrst postupnog zamračenja sposobnosti shvaćanja životvorne i spasonosne prisutnosti Boga."³⁴ Imajući sve rečeno u vidu, motiviran dramatičnom situacijom, Ivan Pavao II. izabrao je za zabranu ubijanja čovjeka jedan način izražavanja koji je vrlo sličan formulaciji proglašenja neke dogme, te u *Evangelium vitae* kaže: "Vlašću koju je Krist dao Petru i njegovim nasljednicima, u zajedništvu s biskupima Katoličke crkve, *potvrđujem da je izravno ubojstvo nedužnog ljudskog bića teško nemoralno*. Takvu nauku, utemeljenu na nepisanom zakonu, koju svaki

---

³³ *Veritatis splendor*, 4.

³⁴ Ivan Pavao II., *Evangelium vitae*. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., 21.

čovjek nalazi u vlastitom srcu (usp. Rim 2,14-15) potvrđuje Sveto pismo, prenosi Predaja Crkve i naučava redovno i opće Učiteljstvo. ... U pravu na život svako nedužno ljudsko biće apsolutno je jednako drugima. ... Pred moralnim propisom koji zabranjuje izravno odstranjenje nedužnog ljudskog bića 'ne postoje privilegiji niti izuzeci za nikoga. Biti gospodar svijeta ili posljednji bijednik na licu zemlje ne čini nikakvu razliku: pred moralnim zahtjevima svi smo apsolutno jednaki'.³⁵

Učiteljstvo Crkve trudi se ispunjavati svoje poslanje, svjesno upozorenja što ga je sv. Pavao uputio svom učeniku Timoteju: "Zaklinjem te – pred Bogom i Kristom Isusom koji će suditi žive i mrtve – i njegovim dolaskom i njegovim kraljevstvom: propovijedaj riječ – pristupi (k vjernicima) – bilo da im je zgodno, bilo nezgodno – kori, prijeti, opominji u svoj strpljivosti i svoj vrsti pouke. Jer doći će vrijeme kad ljudi neće podnositi zdrave nauke, nego će prema svojim strastima sebi nagomilati učitelje da im škaklju uši, te će odvratiti uši od istine, a okrenut će se bajkama. A ti budi trijezan u svemu, podnesi patnje, vrši djelo propovjednika Radosne vijesti, ispuni svoje djelo do kraja!" (2 Tim 4,1-5).

2.1.2. Savjest i crkveni autoritet

Odnos koji postoji između čovjekove slobode i Božjega zakona ima svoje živo središte u moralnoj savjesti osobe, a Drugi vatikanski koncil je u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu ponudio nauku o biti i značenju savjesti. U tom naučavanju su biblijski i tradicionalni elementi usko povezani s novijim teološkim stajalištima o savjesti, a polazište mu je upravo čovječstvo čovjeka, njegovo dostojanstvo i poziv. Poziv postaje ključna riječ koncilskog naučavanja o čovjeku. Naime, poziv na čovječstvo govori da je čovjek uvijek pozvan na onaj put na kojemu bi njegov odnos prema Bogu i prema braći ljudima trebao biti sve bolji i zreliji, u čemu se sastoji njegovo dostojanstvo kao osobe. Čovjek nije samo prirodno biće kojim upravljaju biofizički zakoni. On je slobodno biće, koje je kao slika Božja pozvano, a mjesto na kojemu se poziv može iskusiti

---

³⁵ Isto, 57.

kao etički zahtjev upravo je savjest. U *Gaudium et spes* Koncil kaže: “U dubini savjesti čovjek otkriva zakon koji on sam sebi ne daje, ali kojem se mora pokoravati. Taj glas, što ga uvijek poziva da ljubi i čini dobro, a izbjegava zlo, kad zatreba, jasno odzvanja u intimnosti našeg srca: čini ovo, a izbjegavaj ono. Čovjek naime ima u srcu zakon što mu ga je Bog upisao. U pokoravanju tom zakonu jest isto čovjekovo dostojanstvo, i po tom zakonu će mu se suditi.”³⁶ Na staro, ali i uvijek novo pitanje što je savjest, odgovara Koncil opisno, a u tom opisu osobito je naglašen personalni i religiozno-dijaloški karakter savjesti: “Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjeka, gdje je on sam s Bogom, čiji glas odzvanja u njegovoj nutrini.”³⁷ Taj opis savjesti kao najskrovitije jezgre čovjeka odgovara onome što podrazumijeva biblijsko-kršćanska tradicija pod pojmom “srce” ili “središte ljudske osobe”.

U savjesti vjernik doživljava Božje obećanje i poziv u kojemu Bog čovjeku otvara “uši srca” i obećaje mu da u pouzdanju u Boga može živjeti svoj život u slobodi, slijedeći poziv na život u ljubavi, a ljubav je sadržaj, mjerilo i zakon savjesti. To izražava Koncil riječima: “U savjesti se na čudesan način otkriva onaj zakon kojemu je ispunjenje ljubav prema Bogu i bližnjima.”³⁸ Koncil poučava da što više prevladava ispravna savjest to se više osobe nastoje prilagoditi objektivnim normama moralnosti. “Ipak se nerijetko događa da je savjest uslijed nesavladiva neznanja u zabludi, a da time ipak ne gubi svoga dostojanstva. Ali to se ne može reći kad se čovjek malo brine da traži istinu i dobro i kada savjest zbog grešne navike pomalo postaje gotovo slijepa.”³⁹

Naučavanje Crkve o savjesti ohrabruje čovjeka na život prema savjesti. U savjesti stoji čovjek pred Bogom, a svaki pojedinac mora, na svom putu s Bogom, težiti prema onome što je istinito i dobro pred Bogom. Mogućnost da čovjek pri tome može krenuti krivim putem, treba čovjeku biti opomena da u temeljnom opredjeljenju ostane vjeran dobru i da se

---

³⁶ *Gaudium et spes*, 16.

³⁷ *Isto*.

³⁸ *Isto*.

³⁹ *Isto*.

neprestano trudi oko formiranja svoje savjesti.⁴⁰ Upravo zbog toga je potrebno naglasiti ulogu učiteljstva Crkve, jer odbaciti u ime savjesti nepogrešivo učiteljstvo Crkve, znači krivo shvatiti narav same savjesti. Naime, B. Häring kaže: “Vjerska istina o nepogrešivosti Crkve općenito i o nepogrešivosti Pape posebno nikako ne umanjuje značenje savjesti, već joj u zadnjim i odlučnim pitanjima pruža sigurno usmjerenje. *Točnim omeđivanjem nepogrešivosti Crkve obilježava se prostor unutar kojega se savjest može osloniti na apsolutno sigurno vodstvo, za razliku od onog područja na kojem pod određenim okolnostima može nastati spor između savjesti i crkvenog autoriteta, koji doduše nije nepogrešiv, ali je ipak zakonit.*”⁴¹

Drugi vatikanski koncil uči da svi ljudi imaju pred Bogom i svojom savješću dužnost tražiti istinu, osobito u onome što se odnosi na Boga i njegovu Crkvu, i pošto je upoznaju svim snagama prijanjati uz nju i ostati joj vjerni. Isto tako Koncil izjavljuje da “te dužnosti pogađaju i vežu ljudsku savjest, i da se istina ne nameće drugačije nego snagom same istine koja u isti čas i blago i snažno ulazi u dušu”.⁴² Međutim, često se događa da se sloboda savjesti zamijeni slobodom neimanja savjesti, tj. da postane “sloboda svojevolsnosti”.

Pozivanje na slobodu savjesti postalo je popularno među mnogim teolozima, kao i među vjernicima laicima, osobito kad pape iznose crkveno naučavanje o ljudskoj seksualnosti. Tako je bilo i nakon govora Ivana Pavla II. na kongresu teologa moralne teologije u jesen 1988. godine u Rimu, kad je podsjetio na encikliku *Humanae vitae* i rekao da se u njoj ne radi o nekom učenju kao ljudskom proizvodu, nego o učenju koje je upisano stvoriteljskom Božjom rukom u ljudsku narav i od Boga je u objavi potvrđeno. Dovoditi u pitanje to učenje značilo bi otkazivati samom Bogu poslušnost naše spoznajne moći. Papa je ukazao i na činjenicu odbacivanja savjesti koja

⁴⁰ Opširnije o rečenom usp. Die Deutsche Bischofskonferenz (Hrsg.), *Katholischer Erwachsenen-Katechismus – Leben aus Glauben*, str. 127-132.

⁴¹ B. Häring, *Kristov zakon. Opća kršćanska moralna teologija, I. svezak*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1973., str. 167.

⁴² Drugi vatikanski koncil, *Dignitatis humanae. Deklaracija o vjerskoj slobodi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., 1.

bi se mogla pozivati protiv Crkvenog Učiteljstva, rekavši da se ne može dogoditi da bi mjere protiv sprječavanja začeca bile opravdane. Izražavajući svoje nezadovoljstvo Papinim govorom 163 teologa potpisali su tzv. *Kölnsko tumačenje* prigovarajući mu da savjest ne može biti "sredstvo ispunjenja" papinske učiteljske službe. Oni smatraju da je učenje *Humanae vitae* samo orijentacijska pomoć, koja ne nadomješta odgovornost savjesti onoga koji vjeruje, jer se dostojanstvo savjesti ne sastoji samo od poslušnosti već i od odgovornosti.⁴³

Međutim, u prigovorima Crkvi išlo se i mnogo dalje. Tako joj se prigovara da se previše bavi problemima seksualnosti. Naime, zašto bi oženjeni ljudi morali slušati propovijedi i pouke od nekompetentnih ljudi, kao što su papa, biskupi i svećenici, kojih se to nimalo ne tiče? U tom kontekstu, danas mnogi vjernici misle da mogu živjeti bez jednoznačne povezanosti s Crkvom kao zajednicom Kristovih učenika. Njihov slogan je: "Krist da, Crkva ne!" Od takvog stajališta nisu daleko predstavnici inicijative koja se pojavila u jesen 1995. godine u Njemačkoj i Austriji pod nazivom *Wir sind Kirche – Mi smo Crkva*. Cilj tog pokreta je provesti reforme u crkvenom pravu Katoličke crkve, u što spada potpuna ravnopravnost žena u službama Crkve te u tom smislu ravnopravnost laika s klericima, kao i liberalna seksualna etika. Daljnji zahtjevi su ukidanje obveze celibata, kao i napredak u ekumenskom procesu. Upravo u tom pokretu, kao i u drugim sličnim pokretima, dolazi do izražaja kako sloboda savjesti lako postaje sloboda proizvoljnosti. Iz zahtjeva koje proklamiraju predstavnici ovoga pokreta, brzo se dolazi do shvaćanja da Krist nije ni želio ustanoviti sakramentalno-hijerarhijsku strukturu svoje Crkve, već je htio samo obnoviti Izraela. Takva stajališta nemaju mnogo zajedničkoga s onim što je Krist želio kad je ustanovio svoju Crkvu kao Otajstvo spasenja, koja mora bdjeti nad naravnim zakonom koji je upisan stvoriteljskom Božjom rukom u ljudsku narav i koji je od Boga u objavi potvrđen.

---

⁴³ O savjesti, njenom zakonu i njenoj slobodi opširnije usp. A. Laun, *Aktualni problemi moralne teologije*, str. 38-102.

2.2. Poštivanje i obdržavanje naravnog zakona

Naučavanje Drugoga vatikanskog koncila naglašava aktivnost ljudskog uma u pronalaženju i primjeni moralnog zakona, ali isto tako kaže da razum izvlači svoju istinu iz vječnoga zakona, koji nije ništa drugo doli sama božanska mudrost. Na temelju naravnoga razuma možemo doći do toga što je naravni zakon. Pod pojmom *naravni zakon*⁴⁴ misli se na zapovijed i propis pravilnog uma ukoliko izriče naravnu sklonost racionalne naravi prema dužnom činu ili cilju. Skolastika, sa sv. Tomom, naravni zakon opisuje kao *naravno svjetlo uma u kojemu razlikujemo ono što je dobro od onoga što je zlo*, a to svjetlo je opet *odsjev božanskog svjetla u nama*. Na osnovi toga taj se zakon definira kao *participacija vječnog zakona u racionalnom stvoru*.⁴⁵

Skolastička misao smatra da je naravni zakon tako nepromjenljiv kao što je nepromjenljiva sama ljudska narav. Ali, sama narav nije zakonodavac, već ona samo dopušta razumnom biću da ođčita misli i volju Zakonodavca. Naime, "postojanje zakona uvijek upućuje na zakonodavca. Pisani zakon na zakonodavca – čovjeka, nepisani zakon, ali sadržan u samoj naravi čovjeka i svijeta, na zakonodavca koji je iznad čovjeka".⁴⁶ Spoznaja naravnog zakona, tj. slušanje misli Stvoritelja ne događa se kod stvorenja na jednak način. Dok druga stvorenja slušaju misao Stvoritelja instinktivno, čovjek treba slušati razumno. K. Wojtyła o tome kaže: "Naravni zakon čovjek spoznaje razumom, on je jednostavan i stalno se nameće i čini osnovu sveukupnog morala. Razaznaje ga svaki normalan čovjek, pa bio on i najprimitivniji. ... On dopušta čovjeku, pa i najprimitivnijemu, pa makar on ne znao ni jedno

⁴⁴ O naravnom zakonu i naravnom pravu koje proizlazi iz naravnog zakona opširnije usp. B. Häring, *nav. dj.*, str. 238-250.

⁴⁵ Ivan Pavao II. poziva se na Drugi vatikanski koncil koji podsjeća kako je "vrhovno pravilo ljudskog života sam božanski zakon, vječni, objektivni i sveopći, po kojemu Bog, po odluci svoje mudrosti i ljubavi, uređuje, ravna i upravlja sav svijet i putove ljudske zajednice. Bog čini čovjeka dionikom toga zakona, tako da čovjek, po sretnom rasporedu božanske providnosti, može sve više i više prihvaćati nepromjenjivu istinu". Drugi vatikanski koncil, *Dignitatis humanae. Deklaracija o vjerskoj slobodi*, 3.

⁴⁶ Karol Wojtyła, *Temelji etike*, str. 51.

slovo Evandjelja, sudjelovanje na misli Boga - Stvoritelja i Zakonodavca, jer je usađen u jedinstvo stvaranja.”⁴⁷ Bijeg pred ovakvim značenjem naravnog zakona, koji je karakterističan za pragmatičko-utilitaristički i permisivno-hedonistički mentalitet te novu globalnu etiku ili “novu paradigmu”, bijeg je pred Razumom, koji je viši od ljudskoga.

Iz rečenoga se može zaključiti da je razumom obdarena ljudska osoba u stanju spoznati dubinu i objektivnu vrijednost i dostojanstvo svoga bića, kao i etičke zahtjeve koji odatle proizlaze. Drugim riječima, kako je to Ivan Pavao II. rekao članovima Papinske akademije za život, u audijenciji održanoj 27. veljače 2002., “čovjek može na sebi samome očitati vrijednost i moralne zahtjeve vlastitog dostojanstva. Ta spoznaja je otkriće koje na odgovarajući način omogućuje da je ljudska spoznaja, koja je obilježena koordinatama ‘historiciteta’, sposobna neprestano sebe popravljati”.⁴⁸ Ovdje se radi, kako je Ivan Pavao II., govoreći o naravnom moralnom zakonu, naglasio u enciklici *Veritatis splendor*, a oslanjajući se na riječi sv. Tome Akvinskoga, o aktivnosti ljudskoga uma u pronalaženju i primjeni moralnoga zakona: “Moralni život zahtijeva vlastito stvaralaštvo i domišljatost osobe, izvor i uzrok djela po svojoj volji. S druge strane, razum izvlači svoju istinu iz vječnoga zakona, koji nije ništa drugo nego sama božanska mudrost... *Moralni zakon dolazi od Boga i uvijek u njemu nalazi svoje izvorište*: na temelju naravnog razuma, koji potječe od Božanske mudrosti, on je istodobno *čovjekov vlastiti zakon*. Jer naravni zakon ‘nije ništa drugo nego svjetlo razuma što je u nas iz Boga pretočeno. Zahvaljujući njemu spoznajemo što nam valja činiti i što nam valja izbjegavati. To svjetlo i taj zakon Bog nam je darovao u stvaranju’.”⁴⁹

Crkva upozorava sve katolike, sve kršćane pa i sve ostale ljude da je neprestano potrebno razmišljati o naravi i dostojanstvu ljudske osobe kao temelju prava na život, jer su

---

⁴⁷ *Isto*, str. 52.

⁴⁸ Ivan Pavao II., *Recht auf Leben von der Empfängnis bis zum natürlichen Tod*, u: L'Osservatore Romano (Wochenausgabe in deutscher Sprache) 32 (2002.), br. 12, str. 7.

⁴⁹ *Veritatis splendor*, 40.

na tom području prisutni mnogi izazovi današnjega kulturalnog konteksta. Naime, mnogi suvremeni mislioci smatraju da se pojmovi “narav” i “naravni zakon” mogu primijeniti samo na fizičkom ili biološkom području, ili kao izraz za kozmički red, te na znanstveno istraživanje i ekologiju. Nažalost, iz ovog kuta teško je prepoznati značenje ljudske naravi u metafizičkom smislu, kao i značenje naravnog zakona u moralnom redu. Zbog toga se potrebno potruditi oko novih spoznaja, oko antropološkog i etičkog značenja naravnog zakona i s njim povezanog naravnog prava.

Svakodnevno iskustvo otkriva nam egzistenciju jedne fundamentalne stvarnosti koja je svojstvena svim ljudima, zahvaljujući kojoj se oni kao takovi prepoznaju. Ivan Pavao II. smatra da je nužno neprestano ukazivati “na vlastitu i izvornu narav čovjeka, na ‘narav ljudske osobe’, koja je *sama osoba u jedinstvu duše i tijela*, u jedinstvu svojih bilo duhovnih bilo bioloških nagnuća i svih drugih specifičnih karakteristika nužnih za postignuće njezine svrhe”.⁵⁰ Ovdje se Papa poziva na ono što piše u *Donum vitae*: “Naravni moralni zakon izražava i određuje svrhe, prava i dužnosti utemeljene na tjelesnoj i duhovnoj naravi ljudske osobe. On se, međutim, ne može shvatiti kao čisto biološko pravilo, nego se mora definirati kao smišljeni poredak preko kojega Stvoritelj poziva čovjeka da ravna i upravlja svojim životom i svojim činima i, posebno, da upotrebljava svoje tijelo i njime raspolaže.”⁵¹

Vrlo je važno našim suvremenicima pomoći kako bi mogli spoznati pozitivnu i humanizirajuću vrijednost naravnoga moralnog zakona, razjašnjavajući neka nerazumijevanja i pogrešne interpretacije u svezi s tim. Prvi nesporazum koji bi, prema mišljenju Ivana Pavla II., trebalo razjasniti je “navodni sukob između slobode i zakona, koji se odražava i u tumačenju nekih specifičnih aspekata naravnoga zakona, prije svega u njegovoj *univerzalnosti i nepromjenljivosti*”.⁵² Sloboda pripada

---

⁵⁰ *Veritatis splendor*, 50.

⁵¹ Zbor za nauk vjere, *Donum vitae (Dar života)*. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu radanja. Odgovori na neka aktualna pitanja. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987., Uvod, 3.

⁵² *Veritatis splendor*, 51.

racionalnoj naravi čovjeka, te može i mora biti upravljana od razuma: "Zahvaljujući toj 'istini' naravni zakon uključuje univerzalnost. Budući da je upisan u racionalnu narav osobe, on se nameće svakom biću koje je obdareno razumom i živi u povijesti."⁵³

Kao što je rečeno, prekršiti naravni zakon, npr. zakon pravilnog prenošenja života, znači prekršiti volju Božju ili onaj objektivni moralni red koji je prije čovjeka, iznad čovjeka i ostaje poslije ovog ili onog čovjeka. Onemogućujući buđenje života namjernim zahvatom prije čina, u činu i poslije spolnog čina, znači suprotstavljati se Božjem planu i Božjoj volji. To isto tako znači dirati u ljudski život, u svetinju, što je nedostojno čovjeka. Takav postupak ostaje uvijek nedopušten i za njega se ne mogu naći opravdanja. I ova se nauka nadovezuje na moralni zakon, onaj naravni i onaj nadnaravni ili evanđeoski. Pavao VI. ističe kako "Crkva nije začetnica nijednog od tih zakona, pa ne može ni samovoljno odlučivati; ona je samo njegova čuvarica i tumačiteljica, i nikad joj neće biti slobodno da proglasi dopuštenim ono što nije dopušteno zbog svoga unutaršnjeg i nepromjenljivog protivljenja istinskom dobru čovjeka".⁵⁴ To je, kako je, govoreći o moralnoj kvalifikaciji kontracepcije, rekao J. Kuničić nedugo nakon objavljivanja enciklike *Humanae vitae*, po sebi sasvim logično, "jer etičko-moralne norme ne podliježu promjenama. Nisu izglašane od ljudi. Usađene su u ljudsko srce, u ljudsku narav. Objavljene su i od Boga. Naravni i objavljeni moralni zakon dva su konvergentna pritoka s istog izvora. Zloupotrebu bračnog morala osuđuje i onaj naravni i onaj objavljeni moralni zakon".⁵⁵

ZAKLJUČAK

Pluralističko društvo u kojemu živimo podrazumijeva da je, uz pluralizam političkih opcija i pluralizam religija, prisutan

---

⁵³ Isto, 51.

⁵⁴ Pavao VI., *Humanae vitae*, 18.

⁵⁵ J. Kuničić, *Moralna kvalifikacija kontracepcije*, u: Bogoslovska smotra 39 (1969.), br. 2., str. 213-216. Ovdje str. 215-216.

i pluralizam istina na moralnom planu, što bi trebalo značiti da nema jedne objektivne istine, da ne postoji jedinstveni objektivni moralni red, a svima njima je zajedničko prilagodba osjećanju i mentalitetu postmodernog čovjeka i društva koje karakterizira pragmatičko-utilitarističko i permisivno-hedonističko mišljenje. U ovakvom duhu vremena, koji je protivan duhu kršćanstva, treba tražiti skeptičan odnos prema autoritetu Crkve u pitanjima vjere i čudorednosti.

Autoritet Crkve i njezinog Učiteljstva temelji se na apostolskoj službi, temelju na kojem leži poslanje koje su apostoli dobili od svojega učitelja Isusa Krista. Dakle, apostoli i njihovi nasljednici ne vrše svoju službu i autoritet u svoje ime. Njihov autoritet je zapravo autoritet poslanika, koji u ime Onoga koji ih je poslao prenose njegovu poruku. Istinski nositelj autoriteta Crkve bio je, jest i ostaje Isus Krist, koji je po svom Duhu trajno prisutan u Crkvi. Zadaću tumačenja moralno-etičkih propisa, koji se moraju vjerno čuvati i trajno aktualizirati u različitim kulturama tijekom povijesti, Isus je povjerio Petru, ostalim apostolima i njihovim nasljednicima, uz osobitu pomoć Duha istine.

Crkva, koja je, slično božanskom Učitelju, postavljena kao “znak protivljenja”, ne propušta sebi naloženu dužnost da poniznom čvrstinom propovijeda čitav moralni zakon, i naravni i evandeoski. Pritom je važno reći da Crkva nije ni stvarateljica ni prosuditeljica nijednog od tih zakona, kao ni s njima bitno povezanih univerzalnih i nepromjenljivih moralnih normi, pa ne može o njima ni samovoljno odlučivati. Ona je samo njegova čuvarica i tumačiteljica, i nikad joj neće biti slobodno proglasiti dopuštenim ono što nije dopušteno. Poslušna istini, koja je Isus Krist, čija slika se odražava u naravi i dostojanstvu ljudske osobe, Crkva neumorno naučava i tumači moralnu normu i nudi je svim ljudima dobre volje, a da pritom ne skriva svoje zahtjeve za radikalnošću i savršenošću. Na taj način ona služi pravoj slobodi čovjeka i u toj se službi okreće svakom čovjeku, jer je svatko pozvan na poštivanje tih normi. U tom duhu Ivan Pavao II. ističe: “*Pred moralnim normama koje zabranjuju unutarne zlo, ni za koga nema povlastica ni iznimaka. Biti gospodar svijeta ili zadnji ‘bijednik’ na licu zemlje, ne nosi*

nikakvu razliku: pred moralnim smo zahtjevima svi apsolutno jednaki.”⁵⁶ Zbog toga ona nikada neće moći popustiti pred diktaturom relativizma, situacijskom etikom, dinamičkim moralom, ili pred globalnom etikom, tj. “novom paradigmatom”. Naime, s teološkog stajališta, moralna načela ne ovise o stanju u kojemu čovjek trenutno živi, niti o poštivanju procedure, kao ni o broju onih koji uz ta moralna načela pristaju ili ne pristaju.

Church authority in the issues of faith and morality

Summary

The author of the article investigates in which way the Church authority is criterion and norm of Christian living and religious and moral activities. It is a matter of Church teaching authority to proclaim the message of faith and to explain its application to moral living in the light of the Holy Spirit.

The first chapter is about the Church authority in the issues of faith, which arises from the apostolic service, the foundation of which is the mission, as it is evident from the name itself. The authority of apostles is the authority of messengers who pass on the message in the name of the One who has sent them.

The second chapter is about the Church authority in the issues of morality. Namely, the message of faith is essentially connected with moral living. The message that the Christian gets by faith, in order to be authentically witnessed, should be applied to moral living. It means that, apart from the contents of faith that the believer believes in, he/she should also know that the Church teaching about moral living belongs to the integrity of Christian living. In that respect the Church teaching has authority over the issues of faith and morality.

The spirit of the times, characterized by the dictatorship

---

⁵⁶ *Veritatis splendor*, 98.

of relativism, situation ethics, dynamic morality and global ethics, i.e. “new paradigm”, has negatively influenced on the development of Christian moral theology, which is a major reason of the popes greatest concern, especially of those in the period between the popes Paul VI and Benedict XVI. That concern is expressed in the best way by John Paul II in his encyclical *Veritatis Splendor*.

For the faithfulness to God’s revelation and for the sake of the mankind and every single individual, the Church, which is not the originator of moral law, neither of natural nor of evangelical law, is not allowed to make arbitrary decisions on it. The Church is only its guard and interpreter and she will never be allowed to declare something to be permitted that is not permitted.